

Aimé van Reydt

Dialectdiscriminatie

Peter Burger

Enkele maanden geleden interviewde NRC Handelsblad een logopediste die haar klanten hun accent afleert. Dialect, schreef de krant, is voor haar "een manco in iemands representativiteit, net zoals slechte kleding of vieze nagels. En net zoals de laatste twee manco's, is ook een dialect weg te werken."

● VOORORDELEN

Dat is een betreuenswaardig standpunt, vindt de taalkundige en leraar Nederlands Aimé van Reydt: "Taal is een deel van je identiteit, dat is niet iets wat je zomaar even aflegt, zoals je je spijkerbroek kunt verwisselen voor jasje-dasje." Toch zal Van Reydt de laatste zijn om te ontkennen dat een hoorbaar Amsterdamse of Achterhoekse afkomst iemands carrière kan schaden. Hij promoveerde vorig jaar september op een geruchtmakend onderzoek naar het verband tussen dialect en schoolprestaties. Zijn meest opzienbarende conclusie: leerkrachten denken dat dialectsprekende kinderen dommer zijn.

Die conclusie kwam ook voor de Emmense onderwijzers, docenten en Pabo-studenten uit Van Reydts onderzoek als een schok. Gevraagd of dialectsprekers minder intelligent zijn, had 97 procent van hen geantwoord: nee. Maar hun werkelijke oordeel bleek heel wat minder gunstig.

Alle proefpersonen luisterden naar vijf kinderen van twaalf uit Emmen en Alkmaar die dezelfde tekst voorlezen, sommige in dialect, sommige in standaard-Nederlands. Vervolgens gaven ze de kinderen punten voor intelligentie, zelfvertrouwen, gevoel voor humor, beleefdheid en andere eigenschappen. Wat de onderzochte leerkrachten niet wisten, was dat het eerste kind hetzelfde was als het laatste, een meisje dat zowel Drents als standaardtaal sprak. Toch vond 70

procent haar minder intelligent toen ze dialect sprak.

Deze getructe test behoort tot het standaardrepertoire van taalkundigen die de sociale status van taalvariëteiten onderzoeken. En de uitkomsten zijn altijd hetzelfde: dialectsprekers worden gezien als dommer, onbeschaafder, onbetrouwbaarder en onbeleefder. Hun beste eigenschap zou hun grotere gevoel voor humor zijn.

● SCHOOLADVIES

Nieuw in het onderzoek van Van Reydt is het gegeven dat ook leerkrachten discrimineren op dialect. Van Reydt: "Op een cruciaal moment in hun onderwijs carrière, bij de overgang naar de middelbare school, zullen dialectsprekende kinderen door hun onderwijzers lager worden ingeschaald. Natuurlijk krijgt een kind met de hoogste score op de Cito-toets geen mavo-advies. Maar het gaat om de grensgevallen: als de onderwijzer twijfelt tussen voorbereidend beroepsonderwijs of mavo, zal hij bij een kind dat dialect spreekt voorzigtiger adviseren. 'Laat hem maar naar het vbo gaan, dan kan hij altijd nog overstappen naar de mavo.' Maar als die jongen eenmaal op het vbo zit, neemt hij de ambities van zijn schoolvriendjes over en zal hij niet zo makkelijk de overstap maken naar een hoger schooltype. Zo maken die vooroordelen zichzelf waar."

Of leerkrachten zelf van huis uit dialect spreken of niet, maakt voor hun vooroordelen niet uit. En ondanks de succesvolle acties voor een speciale status voor de Nedersaksische dialecten en ondanks de populariteit van dialectzangers, blijkt de jongste generatie zelfs sterkere vooroordelen te hebben dan de ouderen. "De Pabo-studenten zijn opgegroeid met de muziek van Normaal en hebben in hun opleiding lessen sociolin-

guïstiek gehad", zegt Van Reydt. "En tweederde van hen spreekt zelf dialect. Maar ze identificeren zich met de meerderheid, de standaardtaalsprekers. Bovendien werden ze aangesproken als toekomstige onderwijzers, en dan blijkt hun professionele mening zwaarder te wegen dan hun privé-ervaring."

● KOPZEER

Kinderen die dialect spreken, hebben niet alleen te kampen met de vooroordelen van hun onderwijzers. Leerlingen uit Emmen maken in hun Nederlands hardnekkig fouten als *zij moesten van over ver komen en hij heeft er trek aan. Ze zeggen omtrekken en kopzeer in plaats van omkleden en hoofdpijn.* Veel van die fouten zijn ook te beluisteren bij kinderen van ouders die standaardtaal spreken: ze leren het op het schoolplein. Van Reydt pleit daarom voor aangepaste lesprogramma's, die kinderen gevoelig maken voor verschillen tussen hun taal en de standaardtaal. Ook de onderwijzers zelf hebben trouwens bijscholing nodig: doordat driekwart van hen uit Emmen en omstreken kwam, zagen ze bij het nakijken van opstellen twee van de vijf door dialect veroorzaakte fouten over het hoofd. Zelf hoorden ze niets vreemds in zinnen als *Waar kom jij weg?* in plaats van *Waar kom jij vandaan?*

Ook docenten Nederlands op de middelbare school zouden aandacht moeten besteden aan verschillen tussen taalvariëteiten, vindt Van Reydt. Nu weet driekwart van de vwo-5-leerlingen niet dat de standaardtaal is ontstaan uit de dialecten; ze denken dat dialect een soort gedegeneerd Nederlands is. Van Reydt: "Het is daarom zo jammer dat staatssecretaris van onderwijs Netelenbos het plan heeft afgewezen om taalkunde in te voeren als onderdeel van het eindexamen Nederlands voor havo en vwo. En dat terwijl het voorstel echt heel bescheiden was. Het ging maar om vijftien lessen in een schooljaar. Net genoeg om de ergste misverstanden uit de weg te ruimen." <

Aimé van Reydt, *Dialect en onderwijs in Emmen*. Te bestellen bij boekhandel De Weiert in Emmen, tel. 0591 - 64 14 11. Prijs f 29,50.